

2023 ОНЫ 06 ДУГААР САРЫН 08-НЫ ӨДӨР, ПҮРЭВ ГАРАГ

ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛ

НЭГДСЭН ХУРАЛДААН

ХУРАЛДААН ЗОХИОН БАЙГУУЛАХ ХЭЛТЭС

Та хуралдааны тэмдэглэлийн цахим хувьтай дараах
QR кодыг уншуулан танилцах боломжтой.

НЭГДСЭН ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛИЙН АГУУЛГА
2023 оны 06 дугаар сарын 08-ны өдөр, Пүрэв гараг

<i>Хуралдааны тэмдэглэлийн агуулга</i>	<i>1</i>
<i>Хуралдааны товч тэмдэглэл:</i>	<i>2-30</i>
<i>Хуралдааны дэлгэрэнгүй тэмдэглэл:</i>	<i>31-147</i>
<hr/>	
<i>1. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн 02 дугаар дүгнэлт</i>	<i>32-44</i>
<i>2. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн 03 дугаар дүгнэлт</i>	<i>44-58</i>
<i>3. Монгол Улс, Азийн хөгжлийн банк хоорондын Санхүүжилтийн ерөнхий хөтөлбөр /2022-2023 оны зээлийн төлөвлөгөө/-ийг соёрхон батлах тухай хуулийн төсөл /Засгийн газар 2023.05.01-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн, соёрхон батлах/</i>	<i>58-70</i>
<i>4. “Агаарын хөлгийн бүхээгт үйлдсэн гэмт хэрэг болон тодорхой бусад үйлдлийн тухай конвенцын нэмэлт протокол”-ыг соёрхон батлах тухай хуулийн төсөл /Засгийн газар 2023.05.24-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн, соёрхон батлах/</i>	<i>70-72</i>
<i>5. Монгол Улсын Их Хурлын сонгуулийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн нэгтгэсэн төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хууль, Улсын Их Хурлын тогтоолын төслүүд /Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Энхболд нарын 4 гишүүн 2023.04.05-ны өдөр, Улсын Их Хурлын гишүүн О.Цогтгэрэл, Д.Ганбат нараас 2023.04.05-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, анхны хэлэлцүүлэг/</i>	<i>72-132</i>
<i>6. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2022.12.14-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн, эцсийн хэлэлцүүлэг/</i>	<i>132-138</i>
<i>7. Иргэний нисэхийн тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2023.05.25-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн, хэлэлцэх эсэх/</i>	<i>138-147</i>

ХУРАЛДААНЫ ТОВЧ ТЭМДЭГЛЭЛ

Зургаа.Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүд /Засгийн газар 2022.12.14-ний өдөр өргөн мэдүүлсэн, эцсийн хэлэлцүүлэг/

Хэлэлцэж буй асуудалтай холбогдуулан Сангийн яамны Хууль, эрх зүйн газрын дарга З.Энхболд, мөн яамны Худалдан авах ажиллагааны бодлогын хэлтсийн дотоодын зөвлөх Д.Номингэрэл, Төрийн худалдан авах ажиллагааны газрын дарга Ц.Батзул нар оролцов.

Хуралдаанд Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Тэргүүн дэд даргын албан үүргийг түр орлон гүйцэтгэгч М.Үнэнбат, мөн газрын Хууль, эрх зүйн газрын Зөвлөхүүдийн албаны зөвлөх

Ё.Энхсайхан, Байнгын хорооны асуудал хариуцсан хэлтсийн Төсвийн байнгын хороо хариуцсан ахлах зөвлөх Э.Алтанзул нар байлцав.

Төслийг эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн талаарх Төсвийн байнгын хорооноос гаргасан танилцуулгыг Улсын Их Хурлын гишүүн Ц.Сандаг-Очир танилцуулав.

Танилцуулгатай холбогдуулан Улсын Их Хурлын гишүүн Б.Энхбаяр, С.Ганбаатар, Ц.Идэрбат нарын тавьсан асуултад Төрийн худалдан авах ажиллагааны газрын дарга Ц.Батзул хариулж, тайлбар хийв.

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.2.1 дэх заалтын дагуу Байнгын хорооноос гаргасан зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллоор санал хураалт явуулав.

Г.Занданшатар: 1.Төслийн 36 дугаар зүйлийн 36.1.2 дахь заалтыг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“36.1.2.хүн амын эрүүл мэндийг хамгаалахтай холбоотой олон улсын чанарын шаардлага хангасан эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, биобэлдмэл, вакциныг гадаад улсын үйлдвэрлэгчээс, эсхүл олон улсын байгууллагаас шууд болон дамжуулан худалдан авах бол;” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 22
Татгалзсан: 16
Бүгд: 38
57.9 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

2.Төслийн 36 дугаар зүйлд доор дурдсан агуулгатай 36.4 дэх хэсэг нэмэх:

“36.4.Энэ хуулийн 36.1.2-т заасны дагуу худалдан авах журмыг эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын саналыг үндэслэн Засгийн газар батална.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулъя.

Зөвшөөрсөн: 22
Татгалзсан: 16
Бүгд: 38
57.9 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

3.Төслийн 50 дугаар зүйлийн 50.4 дэх хэсгийн “, хөндлөнгийн” гэснийг хасаж, мөн зүйлийн 50.5, 50.6 дахь хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулж, үүнтэй уялдуулан 50.7, 50.8 дахь хэсгийг хасах:

“50.5.Үнэлгээний хорооны хараат бус гишүүнээр иргэний нийгмийн байгууллага, төрийн бус байгууллагын төлөөллийг, нийслэл болон улсын зэрэглэлтэй хотоос бусад орон нутагт аймаг, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаас томилсон иргэн, Засаг даргын Тамгын газрын ажилтныг сонгоно.

50.6. Үнэлгээний хороонд тухайн бараа, ажил, үйлчилгээнд холбогдох салбарт мэргэшсэн хүнийг томилон ажиллуулж болно.” гэсэн саналыг дэмжье гэсэн санал хураалт явуулья.

Зөвшөөрсөн: 24

Татгалзсан: 15

Бүгд: 39

61.5 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг эцэслэн батлах бэлтгэл хангуулахаар Төсвийн байнгын хороонд шилжүүлэв.

Уг асуудлыг 18 цаг 41 минутад хэлэлцэж дуусав.

*Төрийн болон орон нутгийн
өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил,
үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн
шинэчилсэн найруулгын төсөл болон
хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн
төслүүдийн эцсийн хэлэлцүүлгийг
явуулъя.*

Төслийг эцсийн хэлэлцүүлэгт
бэлтгэсэн талаарх Төсвийн байнгын
хорооны танилцуулгыг Улсын Их Хурлын
гишүүн Цэндийн Сандаг-Очир
танилцуулна. Индэрт урьж байна.

Ц.Сандаг-Очир: Улсын Их Хурлын
дарга, Эрхэм гишүүд ээ,

Монгол Улсын Засгийн газраас 2022
оны 5 дугаар 12 дугаар сарын 14-ний
өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн
Төрийн болон орон нутгийн өмчийн
хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ
худалдан авах тухай хуулийн шинэчилсэн
найруулгын төсөл болон хамт өргөн
мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн анхны
хэлэлцүүлгийг Улсын Их Хурлын чуулганы
2023 оны 4 дүгээр сарын 27, 28, 5 дугаар
сарын 4-ний өдрийн нэгдсэн
хуралдаанаар тус тус хэлэлцэж эцсийн
хэлэлцүүлэгт бэлтгүүлэхээр Төсвийн
байнгын хороонд шилжүүлсэн билээ.

Төсвийн байнгын хороо 2023 оны 6
дугаар сарын 6-ны өдрийн
хуралдаанаараа хуулийн төслийн эцсийн
хэлэлцүүлгийг Монгол Улсын Их Хурлын
чуулганы хуралдааны дэгийн тухай
хуулийн 42 дугаар зүйлийг баримтлан
явууллаа.

Байнгын хорооны хуралдаанаар
хуулийн төслүүдийг хэлэлцэх үед Улсын
Их Хурлын гишүүн Х.Баделхан үнэлгээний
хорооны хараат бус гишүүдийг аймаг,
сумдын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлаас
томилох нь хэр оновчтой эсэх талаар
асуулт асууж, хариулт авсан. Улсын Их
Хурлын чуулганы нэгдсэн хуралдаанаар
хуулийн төслүүдийн анхны хэлэлцүүлгийг
явуулах үед хуралдаан даргалагчаас
зарим асуудлыг гүйцээн боловсруулах

чиглэл өгсний дагуу Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 42 дугаар зүйлийг баримтлан ажлын хэсгээс гаргасан зарчмын зөрүүтэй саналыг томъёоллоор санал хураалт явуулахад Байнгын хорооны хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонх дэмжсэн.

Хуулийн төслийн анхны хэлэлцүүлгийг нэгдсэн хуралдаанаар явуулах үед нэр бүхий Улсын Их Хурлын гишүүдээс гаргасан санал болон анхны хэлэлцүүлгийн саналын томъёололд хөндөгдөөгүй зарим асуудлаар иргэд, төрийн бус байгууллагаас ирүүлсэн саналуудыг нэгтгэн ажлын хэсэг хэлэлцэж, Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 42 дугаар зүйлийг баримтлан Байнгын хороогоор хуулийн төслийн эцсийн хэлэлцүүлэг явуулах үед хөндөгдөөгүй саналаар санал хураалгах шаардлагагүй гэж үзсэн болно оо.

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн талаарх Төсвийн байнгын хорооны санал, дүгнэлт, зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллыг бэлтгэн та бүхэнд хүргүүлсэн болно.

Улсын Их Хурлын эрхэм гишүүд ээ,

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийн эцсийн хэлэлцүүлэгт бэлтгэсэн талаарх Төсвийн байнгын хорооны танилцуулга болон зарчмын зөрүүтэй саналын томъёоллыг хэлэлцэн шийдвэрлэж өгөхийг хүсье ээ. Баярлалаа.

Г.Занданишатар: Ажлын хэсгийн гишүүдийг танилцуулъя. Сангийн яамны Хууль, эрх зүйн газрын дарга

Зоригтбаатарын Энхболд, Төрийн худалдан авах ажиллагааны газрын дарга Цэдэнбалын Батзул.

Байнгын хорооны танилцуулгатай холбогдуулж асуулт асуух Улсын Их Хурлын гишүүд байна уу. Баттөмөрийн Энхбаяр гишүүнээр тасаллаа. Баттөмөрийн Энхбаяр гишүүн асуулт асууна аа.

Б.Энхбаяр: 1 асуулт байна аа. Би эхний хэлэлцүүлэг дээр бас нөгөө шууд гэрээ байгуулах дээр нөхцөл нь яаж эцсийн хэлэлцүүлэг дээр Байнгын хороо ярьж шийдсэн бэ. Энэ дээр нөгөө шууд гэрээ байгуулах үндэслэлүүдээ яаж заасан бэ гэсэн ийм асуулт байна. Ингээд болчихсон уу.

Г.Занданишатар: Хэн хариулах вэ. Байнгын хороо хэлэлцэхгүй юм уу. 80. Батзул хариулъя. Уг нь байнгын хороо хариулах ёстой байж.

Ц.Батзул: Энхбаяр гишүүний асуултад хариулъя. Батзул. Төрийн худалдаа үйлчилгээний газар. Гэрээ хуулийн төслийн 35 дугаар зүйлд гэрээ шууд байгуулах нөхцөлүүдийг тодорхой заасан байгаа. Үүнд бол анхны хэлэлцүүлэг дээр гишүүдээс санал гаргаад шүүх шинжилгээний байгууллагын нарийн мэргэжлийн шинжилгээнд шаардлагатай урвалж бодис нийлүүлэх боломжтой этгээдийн тоо хязгаарлагдмал бол гэрээ шууд байгуулах нөхцөлд хамаарна гээд шинэ заалт нэмэгдсэн байгаа. Үлдсэн 2 нөхцөл нь бол урьдчилан мэдэх боломжгүй нөхцөл байдлын улмаас бараа, ажил, үйлчилгээг яаралтай хэрэгцээ үүссэн шалтгаанаар гэрээ шууд байгуулж болно. Мөн онц байдал, гамшиг ослын онцгой нөхцөл байдалд гэрээ шууд байгуулах аргыг хэрэглэж болно гээд хуулийн 35 дугаар зүйлд бол заасан байгаа.

Г.Занданишатар: 80. Гүйцээгээд хариул даа. 80. Шууд гэрээ байгуулах.

Ц.Батзул: Хуулийн төслийн 35 дугаар зүйлд бол гэрээ шууд байгуулах аргыг 3 нөхцөлд хэрэглэхээр заасан байгаа. Эхнийх нь бол захиалагчаас урьдчилан мэдэх боломжгүй нөхцөл байдлын улмаас бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах яаралтай хэрэгцээ үүссэн шалтгаанаар энэ хуульд заасан бусад аргаар тендер хүлээн авах доод хугацааг мөрдөх боломжгүй бол,

2 нь болохоор онц байдал, гамшиг ослын нөхцөл байдлын улмаас бий болсон хэрэгцээ шаардлагыг даван туулахтай шууд холбогдох бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах яаралтай хэрэгцээ бий болсон шалтгаанаар энэ хуульд заасан бусад тендер хүлээн авах доод хугацааг мөрдөх боломжгүй,

3 дахь нь болохоор шүүх шинжилгээний байгууллагын нарийн мэргэжлийн шинжилгээ нь шаардлагатай урвалж бодис нийлүүлэх боломжтой этгээдийн тоо хязгаарлагдмал бол гэрээ шууд байгуулах аргыг хэрэглэж болно гээд.

Г.Занданишатар: Энэ чинь 16 зүйлд 35 дээр чинь гэрээ шууд байгуулах арга гэж байгаа шүү дээ. Чи 37 гээд гуравхан гээд хэлчих юм. 35 дугаар зүйл дээр чинь 16 зүйл байна шүү дээ. Нөхцөл нь үү. Сайнхүүгийн Ганбаатар гишүүн асуулт асууна. Баттөмөрийн Энхбаяр гишүүн тодруулж асууна.

Б.Энхбаяр: 35.1.1-д сая уншсан дээр тайлбар оруулж байгаа юм байна. Тайлбарын эцсийн хэлэлцүүлэг дээр ийм үг оруулж байгаа юм байна л даа. Төсвийн жил дуусаж, санхүүжилтийн эх үүсвэргүй болох нөхцөл байдал үүсэх юм бол шууд гэрээ байгуулах юм байна тээ. Тэгэхээр төсвийн жил дуустал санхүүжилтийн эх үүсвэргүй болох нөхцөл байдал гэдэг нь цаг хугацааны юм яриад байна уу. Одоо жишээлбэл төсвийн жил дуусах гэхэд чинь 12 сар дөхөж байгааг хэлээд байна уу. Жилийн

дундуур байж болох юм уу. Жишээлбэл барилгын сезоны үеийг ярих юм бол хаврыг хэлээд байна уу. Энэ яг тийм сар байна уу. Энийг чинь нөгөө хугацаа байхгүй болохоор тэгээд л өөрөөр тайлбарлаад л хэрэгжилт дээр бол нөгөө асуудал үүснэ шүү дээ. Захиалагчаас хамаарах шалтгаанаар худалдан авах ажиллагаа удааширсан бол. Энэ бас нэг тийм баримжаатай хугацаа бол байхгүй байна. Энийг ер.../минут дуусав/

Г.Занданишатар: Батзул хариулах уу. 80.

Ц.Батзул: Энхбаяр гишүүний асуултад хариулъя. Тайлбар дээр ийм нөхцөлөөр гэрээ шууд байгуулах аргыг хэрэглэх юм бол хууль зөрчсөнд тооцогдоно гэдэг тайлбарыг нэмэлтээр оруулсан юм. Тэгэхээс биш өвөл боллоо. Төсвийн жил дууслаа гээд гэрээ шууд байгуулах богино хугацаатай гээд шууд гэрээ байгуулах юм бол хууль зөрчсөнд тооцно гэдэг нэмэлт тайлбарыг оруулж өгсөн юм. Тэгэхгүй бол нөгөө юу гэдэг юм төсөв дуусах гэж байна. Өвөл болох гэж байна. Зун болж байна гэдэг үндэслэлээр гэрээ шууд байгуулаад байж болохгүй гэдгийг нь тайлбартайгаар оруулж өгсөн юм.

Г.Занданишатар: Хуучин төслийн заалт нь төсвийн жил дуусах нөхцөл байдал хамаарахгүй гэж байгааг төсвийн жил дуусаж, санхүүжилтийн эх үүсвэргүй болох гэж тодруулах чинь нөхцөл байдлыг дээрдүүлээгүй, дордуулж байна л даа. Тэгэхээр төсвийн жил дуусах нөхцөл нь хамаарахаар юм шиг болоод санхүүжилтийн эх үүсвэргүй байдал болох нөхцөл хамаарахгүй.

Сайнхүүгийн Ганбаатар гишүүн асуулт асууя.

С.Ганбаатар: Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай ер нь тендер зарлана, тендер шалгаруулна гэдэг бол уг нь бол олон улсын сонгодог

ойлголтоороо үнэ, чанар 2-ын тухай л ярьж байгаа боловч Төрийн болон орон нутгийн өмчөөр гээд яриад эхлэхлээрээ зэрэг ажлын байрны тухай энэ асуудал ярьж байгаа шүү. Хамгийн чанартай, хамгийн сайн боломжийн үнэ өгнө гэх юм бол хэдэн олигарх монопол компаниудад юм өгнө л гэсэн санаа. Шинэ, хөл дээрээ босох гэж байгаа компаниудыг дэмжих, тухайн орон нутагт хамгийн гол нь ажлын байр бий болгох гэсэн утга санаа энд хамгийн гол байдаг. Миний хэлэх гээд байгаа санаа асуух. Яагаад гэвэл Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлт эд нар гэж явсаар байгаад би бас зарим сүүлийн хурлуудад анхаарлаа тавьж чадсангүй. Миний асуух зүйл гэвэл тендер шалгаруулах, биелүүлэх тэр орон нутагт ажиллаж байгаа хүч, ажиллах хүч, орон нутаг тэр МСҮТ-ийн төгсөгчдийг ажлаар хангасан энэ шалгаруулалт, энэ үзүүлэлт яг тендерийн тэр процесстoo хэр туссан бэ. Би яах вэ санал яг тухайн үедээ гаргаж байгаа юм. Шалгаруулахад 16.1.8, 16.3 дахь зүйл заалтыг мөрдөж байгаа. Энэ дээр бол санхүүгийн чадавхыг шаардлагад ямар шаардлагууд байна вэ гэдгээ л үзэж байгаа явдал. Тэр дотор тухайн орон нутгийн мэргэжил сургалтын үйлдвэрлэлүүдийг төрийн мөнгөөр төгсгөж байгаа шүү дээ. Төгсөгчдийг ажилд авсан уу, үгүй юү гэдэг энэ шалгаруулалт орж байгаа юу. Тендер шалгаруулалтын зохион байгуулалтад 10 дугаар зүйлд өөрчлөн найруулгаар орж болохоор тийм санал би хэлж байсан. Энэ орсон уу гэсэн энэ санааг эцсийн найруулгын үед бас тодруулж асууя.

Г.Занданишатар: 80. Цэдэнбалын Батзул. Худалдан авах ажиллагааны газрын дарга.

Ц.Батзул: Ганбаатар гишүүний асуултад хариулъя. Хуулийн төслийн 8 дугаар зүйл дээр дотоодын үйлдвэрлэлийг дэмжих болон давуу эрхийг тооцох гээд, энэ дээр ажлын хэсгийн гишүүн Батжаргал гишүүнээс санал гаргаад тухайн орон нутагт үйл

ажиллагаа аж ахуйн нэгж эрхэлж байх юм бол нэмэлтээр давуу эрх тооцдог. Ингэснээрээ бусад газраас ирж оролцож байгаа компаниудаас нэмэлт 5 хувийн давуу эрхтэй байхаар тооцож байгаа. Мөн ажиллах хүчнийх нь харьяаллаар нь бас давуу эрх тооцдог энэ зохицуулалтыг энэ хуулийн 8 дугаар зүйл дээр нь тусгайлан зааж өгсөн байгаа юм. Одоо ч гэсэн энэ зохицуулалт маань хэрэгжиж явдаг. Үүн дээрээ нэмээд шинээр заалт орж байгаа нь тухайн орон нутагт сүүлийн 2 жил ажлын байраар хангаж, үйл ажиллагаа тасралтгүй явуулсан бол нэмэлтээр 5 хувийн давуу эрх олгодог байхаар заасан байгаа.

Г.Занданишатар: Гишүүд асуулт асууж хариулт авч дууслаа. Идэрбат гишүүн асуулт асуух уу. Цагаанхүүгийн Идэрбат гишүүн асуулт асууя.

Ц.Идэрбат: Худалдан авалтын тухай хууль бас тодорхой зүйлүүд нэлээн шинэчлэгдээд цаг хугацааны хувьд тэр, ялангуяа манай эрүүл мэндийн салбар дээр байгаа зүйлийг бас эмийн худалдан авалт гээд олон зүйлүүд дээр бас эерэг өөрчлөлтүүд гарч байгаа. Миний хувьд бол бас энэ хуулийг хэлэлцэж эхэлсэн цагаас нь хойш үндсэндээ 2 үндсэн асуудлыг л яриад байгаа юм. Орон нутагт байгаа залуучуудыг ажлын байраар хангах нөхцөл бололцоо юунаас болоод хаагдаад байдаг вэ гэхээр зөвхөн аж ахуйн нэгж тусгай зөвшөөрөлтэй аж ахуйн нэгж орно гэсэн энэ зүйл заалтаар хаагдаад байдаг. Сургуулийн сандал, ширээ хийхэд тусгай зөвшөөрлийн хэрэггүй байдаг. Мод тариад, түүний гадуур хашаа барихад тусгай зөвшөөрлийн хэрэггүй. Тэгээд энэ зохицуулалтыг ер нь яаж хийж байгаа вэ. Хийсэн бэ. Би бол энийг бас үндсэндээ 3 дахиа ч та бүхнээс асууж байна.

2-т. Хүнсний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэхэд ялангуяа боловсролын салбарын төсвийн байгууллагуудын худалдан авалт тэр дундаа хүнсний ногоо энэ бүх зүйлүүдийг худалдан авах

бололцоог тендерийн хуулиар бас нээгээд өгөөч ээ. Орон нутагт ажиллаж байгаа тэр сургууль, цэцэрлэг, эмнэлгийн эрхлэгч нар хүнсний зүйл худалдаж авна гэдэг маш хүнд юм руу ороод байдаг аа. Та бүхэн надад хариулахдаа бол Боловсролын ерөнхий газар бас журам боловсруулж байгаа гэсэн. Тэгэхээр ер нь бол амьдрал дээр хуулиас давсан журам гэж байхгүй учраас энэ хууль дээр энэ худалдан авалтын асуудлуудыг уг нь Жоохон хөнгөвчлөөд Жоохон нээгээд өгчих юм бол өнөөдрийн хүүхдийн хоол, үдийн цайны мөнгө хүрэхгүй байгаа, дотуур байрны хүүхдийн мөнгө хүрэхгүй байгаа, цэцэрлэгийн хүүхэд 2475 төгрөгөөр бүтэн өдрийн хоолыг зохицуулах гээд байгаа энэ зохицуулалтууд чинь бас нэлээн хялбаршаад уг нь явах юм байгаа юм л даа. Тэгэхээр энэ 2 үндсэн зүйл дээр ямар өөрчлөлт оруулав. Аж ахуйн нэгж, хуулийн этгээд гэсэн үгийн өмнө иргэн гээд л нэмчихвэл уг нь болох гээд байгаа юм л даа. Тэгээд тусгай зөвшөөрөлтэй аж ахуйн нэгжээр хийлгэх үү, иргэнээр хийлгэх үү гэдгээ тухайн сумын удирдлагууд өөрсдөө шийдээд явчихвал. Би жишээ яриад байгаа шүү дээ. Хэнтий аймгийн Батицрээт сумын Алтанхуяг гэдэг хүн би сургуулийн ширээ сандлыг хийчихмээр байна. Гэтэл заавал тусгай зөвшөөрөлтэй компани, амьдрал дээр яадаг вэ гэхээр тусгай зөвшөөрөлтэй компани нь аж ахуйн нэгжүүд нь гадаадаас худалдаж авч ирээд, оруулаад байдаг. Тэр нь чанарын хувьд бас өөрсдийн хийснээс нь шал өөр болоод байдаг. Тэгэхээр ийм зүйлүүдийг нээгээд өгчихвөл орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хийгдэж байгаа ажлууд үр дүнтэй болно гэдэг л ийм л санаа та бүхэнд хэлсэн. Тэгээд энэ сургууль, цэцэрлэгийн худалдан авалт дээр ямар хөнгөлөлтүүд байгаа юм. Өөрчлөлтүүд орсон юм. Орон нутагт байгаа залуучуудыг ажлын байрыг хангах тал дээр ямар өөрчлөлтүүдийг та бүхэнд тусгав гэсэн үндсэн ийм 2 асуултыг асууя.

Г.Занданишатар: Цэдэнбалын Батзул Худалдан авах ажиллагааны газрын дарга. 80.

Ц.Батзул: Идэрбат гишүүний асуултад хариулъя. Хуулийн төслийн 4.1.2 дээр иргэн тендерт оролцохоор бас боломжийг нь нээж өгсөн. Тусгайлан оруулсан байгаа. Мөн орон нутагт үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгжүүдийг нь давуу эрх тооцдог зохицуулалт бол 8 дугаар зүйл дээр байгаа. Нөгөө талдаа дотоодод үйлдвэрлэж байгаа бараа Засгийн газраас баталж байгаа жагсаалтад багтсан байвал шууд импортын бараатай өрсөлдөхгүй байхаар хуулийн төсөлд бас тодорхой заасан байгаа. Нөгөө талдаа хүнсний үдийн цай, ногооны талаар бид нар бол бас арга хэмжээ авч явж байгаа. Тэгээд манай газар дээр цахим дэлгүүрийг ажиллуулж байгаа. Төрийн хэмнэлтийн хуульд заасны дагуу. Мөн энэ хуульд заасны дагуу. Тэгээд бол Боловсролын ерөнхий газар болон Боловсролын яам, Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яамтай хамтраад орон нутагт байгаа аж ахуйн нэгж, хувиараа эрхлэх аж ахуй, мөн иргэдийг хоршоо хэлбэрээр нь бүртгээд мах, сүү, хүнсний ногоо, бас бусад хүнсний бүтээгдэхүүнийг хоршоолол хэлбэрээр нийлүүлэх боломжийг нь бол оруулж байгаа. Тэгээд цахим дэлгүүрт одоо бол цэвэр хүнсний шим хоршоо орчихсон. Сургууль цэцэрлэгүүдэд арилгасан ногоо, хэрчсэн ногоо мөн хэрчсэн мах нийлүүлж байгаа. Нөгөө талдаа тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой асуудал болохоор Зөвшөөрлийн тухай хууль болон бусад хуулиар зохицуулагдаж байгаа. Хэрвээ тэр ажлыг нь тусгай зөвшөөрөл шаардахгүй байх юм бол захиалагч сонголттойгоор шалгуураа тавих боломжийг нь бол хуулийн төслийн 16 дугаар зүйл дээр нь бол тодорхой заачихсан. Хэрвээ захиалагч тусгай зөвшөөрөл шаардлагагүй гэж үзэх юм оролцогчдоос тусгай зөвшөөрөл

шаардахгүй байх эрх нь бол хуулиар нээлттэй болж байгаа.

Г.Занданишатар: Цагаанхүү Идэрбат гишүүн тодруулж асууя.

Ц.Идэрбат: Та бүхний тайлбараас үдийн хоолны хөтөлбөр энэ төсвөөс гарч байгаа хөрөнгө орон нутагт ингээд худалдан авах бололцоог цахим дэлгүүрээр үүсгэж байгаа гэж ингэж хэлж байна. Тэгэхээр яг орон нутгийн аж ахуйн нэгжүүд цахим дэлгүүрт бүртгүүлэх процесс яг яаж явах юм бэ. Цахим дэлгүүртэй холбоотой асуудлууд дэвшил боловч нөгөө талдаа Монголдоо үйлдвэрлэж чадахгүй гаднаас худалдаж авч байгаа юмны нэрийн тоо нь маш цөөхөн байна гэсэн ийм шүүмжлэлүүд бас яваад байгаа шүү дээ. Тэгэхээр ер нь бол цахим дэлгүүрийг яг орон нутгийн аж ахуйн нэгжүүдтэй холбох ийм зүйл бас яг яаж хийгдэх гээд байгаа юм бэ. Наадах чинь жоохон амьдралаас тасарсан юм болчих вий дээ гэсэн нэг ийм болгоомжлол байна. Харин тэр орон нутгийн залуучуудыг ажлын байраар хангах тал дээр бол би ойлголоо.

Харин та бүхэн Худалдан авах газар, Сангийн яамныхан маань шууд худалдан авалтын тоог бас тодорхой хэмжээнд жоохон босгыг нь нэмээд өгөх тал дээр санаачилгатай бас ажиллаад өгөөрэй л гэж би та бүхнээс эцэст нь хүсье ээ. Баярлалаа.

Г.Занданишатар: Батзул. Өмнөх хэлэлцүүлэг дээр л эхний хэлэлцүүлэг явуулахад л тэр юутай холбоотой асуудлыг Идэрбат гишүүн асууж байсан шүү дээ.

Ц.Батзул: Хуулийн шинэчилсэн найруулга батлагдсанаараа бид нар одоогийн төлөвлөгөөгөөр бол Боловсролын ерөнхий газартай ярьж байгаад, аймаг болгонд кластер хэлбэрээр ийм ерөнхий гэрээ байгуулаад, тэгээд тухайн аймагт үйл ажиллагаа явуулж байгаа ерөнхий боловсролын

болон сургуулийн өмнөх боловсролын байгууллагуудад үдийн цай болон хоол хүнсний материалыг нь нийлүүлэх гэрээг нь байгуулаад явах боломжтой. Идэрбат гишүүний хэлснээр энэ хуулийг дагаад ерөнхий гэрээ буюу цахим дэлгүүрийн нөгөө зохицуулах журам нь дахиад шинэчлэгдэн батлагдах юм. Тэр үедээ таны хэлсэн санааг хэлээд анхаарч үзээд, орон нутгийн байгууллагууд оролцоход нь бас хялбар байх талаас нь журамлана гэдгээ бол хэлье ээ.

Г.Занданишатар: Гишүүд асуулт асууж, хариулт авч дууслаа. Санал хураалт явуулна.

Байнгын хорооноос гаргасан зарчмын зөрүүтэй саналын томьёоллоор санал хураалт явуулна. Зарчмын зөрүүтэй 3 санал байгаа.

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн төслийн талаарх Төсвийн байнгын хорооны гаргасан зарчмын зөрүүтэй саналын томьёоллоор санал хураалт явуулна.

Төсвийн байнгын хороо дэмжсэн санал байгаа.

1.Төслийн 36 дугаар зүйлийн 36.1.2 дахь заалтыг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулах:

“36.1.2.хүн амын эрүүл мэндийг хамгаалахтай холбоотой олон улсын чанарын шаардлага хангасан эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, био бэлдмэл, вакциныг гадаад улсын үйлдвэрлэгчээс эсхүл олон улсын байгууллагаас шууд болон дамжуулан худалдан авах бол,” Санал гаргасан Төсвийн байнгын хороо. Санал хураалт. Чинзориг гишүүн энийг дэмжиж үг хэлэх юм уу, дэмжихгүй үг хэлэх юм уу. Хууль тогтоох ажил бас их хянуур нухацтай хандана шүү бас энэ чинь. Дэмжиж хэлэх юм бол хэрэггүй. Санал хураалт. 57,9 хувийн саналаар

санал дэмжигдлээ. Чинзориг сайд ажлын хэсэг найруулга дээрээ анхаараарай.

Хүн амын эрүүл мэндийг хамгаалдаггүй эм, эмнэлгийн хэрэгсэл гэж ер нь юу байдаг юм уу. Тийм учраас найруулгад нь хангахгүй бол хүүхэд нохойн доог болох вий.

2.Төслийн 36 дугаар зүйлд дор дурдсан агуулгатай 36.4 дэх хэсэг нэмэх:

“36.4.Энэ хуулийн 36.1.2-т заасны дагуу худалдан авах журмыг эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын саналыг үндэслэн Засгийн газар батална.” Санал гаргасан Төсвийн байнгын хороо. Санал хураалт. 57,9 хувийн саналаар санал дэмжигдлээ.

Үгүй, хүн амын эрүүл мэндийг хамгаалах гэдэг чинь ингээд нэг тусдаа салбар. Эм, эмнэлгийн хэрэгсэл чинь тэгээд үгүй үгүй, олон улсын чанарын шаардлага хангасан эм, эмнэлгийн хэрэгсэл гээд л байхад болоо юм биш үү. Заавал хүн амын эрүүл мэндийг хамгаалахтай холбоотой олон улсын чанар шаардлага хангадаг био бэлдмэл гэж байгаа юм. Тэгээд 57,9 хувийн саналаар дэмжигдлээ.

3.Төслийн 50 дугаар зүйлийн 50.4 дэх хэсгийн “, хөндлөнгийн” гэснийг хасаж, мөн зүйлийн 50.5, 50.6 дахь хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулж, үүнтэй уялдуулан 50.7, 50.8 дахь хэсгийг хасах:

“50.5.Үнэлгээний хорооны хараат бус гишүүнээр иргэний нийгмийн байгууллага, төрийн бус байгууллагын төлөөллийг, нийслэл болон улсын зэрэглэлтэй хотоос бусад орон нутагт аймаг, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлаас томилсон иргэн, Засгийн даргын Тамгын газрын ажилтныг сонгоно. Засаг даргын Тамгын газрын ажилтныг сонгон.

50.6.Үнэлгээний хороонд тухайн бараа, ажил, үйлчилгээнд холбогдох салбарт мэргэшсэн хүнийг томилон ажиллуулж болно.” Санал гаргасан Төсвийн байнгын хороо. Санал хураалт. Тэгэхдээ хэл эцсийн хэлэлцүүлгийг сонгоно. Хэн сонгох юм яагаад хөндлөнгийн байж болдоггүй юм бэ. Дараа нь асуудалтай л юмнууд байна даа. Тэгээд 61,5 хувийн саналаар санал дэмжигдчихлээ.

Зарчмын зөрүүтэй саналын томьёоллоор санал хурааж дууслаа.

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон хамт өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслүүдийг эцэслэн батлах бэлтгэл хангуулахаар Төсвийн байнгын хороонд шилжүүлээ.

18.41 цаг.